

İSLAM DÜNYASINDA EĞİTİM

Emrin Çebi | Riad Domazeti | Emin Emin
Serhat Orakçı | Burak Çalışkan | Merve Aksoy Ercümen

İslam Dünyasında Eğitim

İslam Dünyasında Eğitim

Yazarlar

Emrin Çebi

Riad Domazeti

Emin Emin

Serhat Orakçı

Burak Çalışkan

Merve Aksoy Ercümen

Editör

Dr. Ahmet Emin Dağ

Yayına Hazırlık

Ümmühan Özkan

ISBN: 978-605-5260-18-7

Baskı: Kasım 2017

Kapak ve Sayfa Tasarım

NuhunGemisi

İHH
İNSANI YARDIM VAKFI

İNSAMER
İHH İNSANI VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

İNSAMER, İHH İnsani Yardım Vakfı'nın araştırma merkezidir.

Bu eserin tüm hakları mahfuzdur. Yazarlarının ve yayıncının izni alınmaksızın kitabın metni herhangi bir formda yayımlanamaz, kopyalanamaz ve çoğaltılamaz; ancak kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Karagümrük Mh. Kaleboyu Cd. Muhtar Muhittin Sk.
No. 6 PK. 34091 Fatih-İstanbul
www.insamer.com // info@insamer.com

Baskı

Pelikan Basım

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Odin İş Merkezi No. 28/1 Topkapı/İstanbul

Tel: +90 212 613 79 55

İslam Dünyasında Eğitim

Emrin Çebi | Riad Domazeti | Emin Emin
Serhat Orakçı | Burak Çalışkan
Merve Aksoy Ercümen

2017

İNSAMER
İHH İNSAN VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مرکز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	1
ASYA Emrin Çebi <i>Kalabalık Kıtanın Eğitimde Uzun ve Zorlu Yolu</i>	7
ORTADOĞU Riad Domazeti <i>İlmin Merkezinde Eğitimsiz Kalanlar</i>	139
BALKANLAR-AVRUPA Emin Emin <i>Doğu ile Batı Arasında Uyum Arayışı</i>	231
AFRİKA Serhat Orakçı <i>Sömürgecilikten Kurtulamamış Eğitim</i>	287
TÜRK CUMHURİYETLERİ Burak Çalışkan <i>Kendine Yön Arayan Eğitim Sistemi</i>	317
TÜRKİYE Eğitim-Bir-Sen <i>Nicelikteki Artışı Niteliğe Taşıma İhtiyacı</i>	343
SONUÇ YERİNE Merve Aksoy Ercümen <i>İslam Dünyasında Eğitimin Genel Görünümü</i>	413

Önsöz

Bugün İslam dünyası ile ilgili hangi sorundan bahis açılrsa konunun gelip dayanacağı nokta hep eğitim olmaktadır. Bu bir yanıyla kolaycı bir tespit ve çözüm önerisi gibi görünse de büyük oranda gerçeği yansıttığına kuşku yoktur. İnsan hayatını olduğu kadar, toplumların kaderini de etkileyen unsurlardan biri durumundaki eğitimin İslam dünyası ile ilgili birçok gelişmeyle bağlantılı olması şaşılacak bir durum değildir. Her toplum kendi geleceğini inşa ederken, evlatlarının kendilerinden daha iyi koşullarda yaşamasını, okumasını ve mutlu olmasını hayal eder. Devletler ve toplumlar böylece geleceği daha iyi inşa edeceklerine inanır.

Sadece günümüzde değil, modern dönem öncesinde de Müslüman topluluklar için eğitim ilkesel olarak önemini hep korumakla birlikte, uzun süredir sadece dinî alana indirgenmiş bir görüntü sergilemiştir. İlk İslam imparatorluklarının o görkemli günlerinde ilme yapmış oldukları katkılar, birer övünç kaynağı olarak anlatılsa da sonrasında gelen asırlar içinde bunun aynı tempoda sürdürülememesi bugüne yansıyan önemli sonuçlar doğurmuştur. Yani İslam dünyası eğitim ve ilimde öncü

olma rolünü yavaş yavaş kaybederken, güçlü imparatorluklar döneminde fazla hissedilmeyen bu gerileme, 19. yüzyılın başlarından itibaren yenilgi, işgal ve fakirleşme olarak insanların hayatına dokunan bir realiteye dönüşmüştür.

İslam dünyası, son 200 yıldır bir yandan giderek büyüyen ve büyüdükçe canavarlaşan Batı'nın istilasına uğrarken diğer yandan kendi içinde sorgulama ve arayışlara başlamıştır. Dönemin yöneticileri çözümü eğitimde gördükleri için binlerce öğrenci Batı'daki ilmi almak üzere bu ülkelere gönderilmiştir. Amaç oradaki eğitimi kavrayıp aynısını kendi ülkelerine taşımak ve onların seviyesini yakalamaktı. Ancak aradan geçen 200 yıllık süreye rağmen ne İslam dünyası eğitimde çağ atladı ne de işler hesaplandığı gibi gitti. Bugün İslam dünyası, görünüşü itibarıyla tam bağımsız devletlerden oluşsa da birçok konuda halen Batı'ya muhtaç bir görünüm sergilemektedir. Eğitimde nerede hata yapıldı ya da yapılmakta olduğu halen ciddi tartışma konusudur.

Bugün İslam dünyasının eğitimle ilgili genel manzarasına baktığımızda coğrafi olarak birbirinden çok farklı özellikler göze çarpacaktır. Gelir seviyesi ve kalkınmışlık olarak avantajlı olan ülkelerde ilkokuldan üniversite düzeyine kadar her kademedede belirli bir standart oluşmuşken, ekonomik olarak sınırlı imkânlarla sahip ülkelerde ise eğitim koşulları hiç iç açıcı değildir. İslam dünyasındaki ülkeleri eğitim konusunda kategorize etmek gerektiğinde durumu "iyi olanlar" veya "kötü olanlar" ayrımı sınırlı düzeyde fikir vermektedir. Zira eğitimin içeriği, eğitimci kalitesi, ileri teknoloji üretebilme kapasitesi vb. gibi alt parametreler de hesaba katılınca iyi ve kötü sıralaması değişebilmektedir.

Örneğin İslam ülkeleri içinde teknoloji eğitimi konusundaki bir sıralamada Türkiye, Malezya, Katar, İran, Endonezya ve Suudi Arabistan gibi ülkeler öne çıkarken, dinî eğitim konusundaki bir sıralamada veya sosyal bilimlere ilişkin sıralamada başka bir manzara oluşmaktadır. Böylece bir ülke fen bilimleri eğitiminde öne çıkarken, başka bir ülke sosyal bilimler eğitiminde sivrilmektedir. İslam ülkelerini Batı ile karşılaştırdığımızda ise bu sefer daha farklı bir sıralama oluşacaktır. Dolayısıyla eğitime ilişkin sıralamalar tek başlarına bir fikir vermekle birlikte, mutlak surette karşılaştırmalı analizlerin yapılması gerekmektedir.

Bu kitap, işte tüm bu süreci bir şekilde anlamayı, anladığı oranda da İslam dünyasının günümüzdeki eğitim kapasitesi ve durumunu göstermeyi amaçlamaktadır. Bunu yaparken, eğitim kelimesini geniş anlamıyla değil, okul ve dengi kurumlardaki öğretim faaliyetleri anlamıyla aldığımızdan, kitap boyunca herhangi bir değer tartışmasına girilmemiştir. Sadece yaşananlar özetlenmeye çalışılmış ve rakamlara dökülmüştür.

Birbirinden farklı coğrafi alanlarda ve tamamen farklı tarihsel süreçlerden geçerek gelmiş olan bir sistemi anlamaya çalışırken ortak bir metodoloji bulunması hiç de kolay değildir. Üstelik her bir bölge ile ilgili ölçümlerin farklı kriterlere göre yapıldığı bir ortamda koşulları eşitmiş gibi dikkate almak da doğru olmayacaktır. Bu nedenle elinizdeki çalışma, İslam dünyasının farklı bölgelerinde, temsil kabiliyeti ülkeleri ele alarak genel durum hakkında bir fikir vermeyi amaçlamaktadır.

Bunu yaparken ilgili ülkelerin resmî raporlarından ve akademik çalışmalardan yararlanılmıştır. Resmî istatistikler her bir

Ülkede farklı zaman aralıkları ile yayınlandığından rakamsal verilerin ortak tarihlere ait olmadığı bilinmelidir. Kimi İslam  lkelerinde eğitimle ilgili istatistikler oldukça gelişmiş yöntemlere göre hazırlanırken, kimilerinde verilerin ortaya konulması uzun zaman ve emek almaktadır.

Kitabın amacı herhangi bir yargı oluşturmaktan ziyade bugünkü tabloyu tek bir eser içinde sunmaktır.

Dr. Ahmet Emin Dağ
Editör

Bugün İslam dünyası ile ilgili hangi sorundan bahis açılrsa konunun gelip dayanacağı nokta hep eğitim olmaktadır. Bu bir yanıyla kolaycı bir tespit ve çözüm önerisi gibi görünse de büyük oranda gerçeği yansıttığına kuşku yoktur. İnsan hayatını olduğu kadar, toplumların kaderini de etkileyen unsurlardan biri durumundaki eğitimin İslam dünyası ile ilgili birçok gelişmeyle bağlantılı olması şaşılacak bir durum değildir. Her toplum kendi geleceğini inşa ederken, evlatlarının kendilerinden daha iyi koşullarda yaşamasını, okumasını ve mutlu olmasını hayal eder.

Bu kitap, bu süreci bir şekilde anlamayı, anladığı oranda da İslam dünyasının günümüzdeki eğitim kapasitesi ve durumunu göstermeyi amaçlamaktadır. Bunu yaparken, eğitim kelimesini geniş anlamıyla değil, okul ve dengi kurumlardaki öğretim faaliyetleri anlamıyla aldığımızdan, kitap boyunca herhangi bir değer tartışmasına girilmemiştir. Sadece yaşananlar özetlenmeye çalışılmış ve rakamlara dökülmüştür.

ISBN 978-605-5260-18-7

9 786055 260187